

víceméně přidrželi systematiky samotného tisku. Tato část je strukturována do osmi částí – Landfrýd a další ustanovení policejního charakteru; Zemský soud; Půhony k zemskému soudu (Půhon zátkyňě); Dokazování u soudu (svědectví); Sirotcí a poručenství; Majetkové a dědické právo; Institut odpovědi; Vyslýchání zločinců (tortura).

Recenzovaná kniha představuje nesmírně zajímavý, hluboce zasvěcený a řemeslně skvěle zpracovaný příspěvek k poznání raně novověkého moravského zemského práva. Zbývá nicméně pozastavit se u důležité otázky, které se autoři opakovaně dotkli, aniž by na ni ale poskytli jasnou odpověď. Jaké je postavení „zemského zřízení“ z roku 1516 v kodifikačním procesu probíhající v Moravském markrabství v 16. století a ústícím až v poslední redakci zemského zřízení z roku 1604? Jde především o vymezení vztahu editované památky ke „klasickým“ zemským zřízením z let 1535, 1545, 1562 a 1604. Podle autorů se zemské zřízení z roku 1516 „s ohledem na malý rozsah a charakter ustanovení blíží také moravským sněmovním tiskům, které jsou dochovány až od 40. let 16. století, a tematicky také k policejním řádům, které v průběhu 16. století vznikaly i v ostatních zemích“ (s. 31). Na druhou stranu, již tím, jak svou práci nazvali a jak editovanou památku důsledně označují, zařadili Janišovi olomoucké sněmovní usnesení implicitně do stejné kategorie jako výše uvedená zřízení pozdější. Znamená to tedy, že by měly být přepsány právně-historické učebnice, které jako nejstarší kodifikaci moravského zemského zřízení tradičně reflektují až zřízení z roku 1535?

Stojí za upozornění, že sněmovní tisk z roku 1516 se sám, jak už bylo avizováno výše, jako „zemské zřízení“ neoznačuje. V jeho úvodu se hovoří jen o „srovnání o zřízení“, tedy dohodu o nařízeních (ve smyslu nově formulovaných, obecně závazných norem). O neukotvenosti dobové terminologie ostatně vypovídá velmi plasticky to, že jako „Zřízení zemské o honění nepřátel“ je označen jeden z článků tohoto tisku, zatímco jiný článek nese název „O zřízení po zemi“ – zřízení ale v daném případě vnímá ve smyslu připravenosti (zařízení se). Na druhou stranu se jako zřízení zemské označují i některá další moravská sněmovní usnesení z počátku 16. století, na něž autoři rovněž upozorňují, například „Zřízení zemské o honění nepřátel a odpovědníků“, přijaté zřejmě v roce 1505. „Zřízení při zemském soudu“ je označení jakéhosi jedacího řádu této instituce, vzniklého rovněž kolem roku 1516 (pro zajímavost – i první „velké“ zřízení z roku 1535 bylo vydáno pod úplným názvem „Zřízení Markrabství moravského o soudu zemském“), naopak obsáhle

usnesení olomouckého sněmu z roku 1511, které podle autorů edice „svým rozsahem a obsahem představovalo již předstupeň pozdějších zemských zřízení“ (s. 27), jako „zemské zřízení“ označeno není. Z toho všeho je patrné, že dobové označování jednotlivých normativních počínů bylo dosti nahodilé a jako základ pro kategorizaci právních památek ho používat nelze.

Je jasné, že práce editorů nesměřovala k tomu, aby zhodnotili, co ještě zemským zřízením je, a co už není, respektive aby se snažili postihnout nějaké „definiční rysy“ této kategorie právních památek. Zůstává ostatně otázkou, nakolik je naznačená kategorizace důsledně aplikovatelná – stačí jen porovnat jednotlivá zemská zřízení jednotlivých slezských knížectví, v mnoha případech nesouměřitelná jak do rozsahu, tak do hloubky právní úpravy. Zdá se nicméně, že autoři této problematice mohli věnovat trochu obsáhlejší pasáže, aby svůj pohled na místo editovaného textu mezi raně novověkými moravskými kodifikacemi lépe objasnili. Možná trochu kacířsky pak lze dát do úvahy, zda zemské zřízení nemělo být v titulu spíše v uvozovkách. To je ale spíše námět pro další terminologickou diskusi, nijak nesnižující kvalitu a přínos recenzovaného díla.

MAREK STARÝ

Karel MARÁZ, *Sfragistika. Studijní texty pro posluchače pomocných věd historických*, Masarykova univerzita, Brno 2014

268 s., ISBN 978-80-210-7143-8

Přístupnost základních přehledů jednotlivých pomocných věd historických je na různé úrovni. Zatímco u některých jsou k dispozici nedávná a příkladná zpracování (paleografie, historická chronologie, v zásadě i epigrafika), u dalších musíme pracovat s příručkami starými několik desetiletí – nejmarkantněji se tento deficit projevuje u diplomatiky, ale také např. u kodikologie. Jakkoliv tento druh literatury nepřináší mnoho objevného, přesto nelze podceňovat jeho význam. Představuje totiž významnou oporu při vzdělávání budoucích archivářů, ale i jiných profesí spojených s prací s příslušnou materií. V neposlední řadě poskytuje též shrnutí dosavadních znalostí, a umožňuje tak provedení jakési inventury zevnitř oboru.

Roli základního přehledu o sfragistice dosud plnila především skripta manželů Krejčíkových z osmdesátých let minulého století. Úkolu nahradit tuto publikaci dílem moderním se ujal Karel Maráz, jeden z našich předních sfragistiků. Příručka se dělí do dvou částí. V první čtenář získá úvodní informace o oboru, poté je pozornost věnována typářům, typům a procesu pečetění, vnějším znakům pečeti, jejich ochraně a pramenům této pomocné vědy. Stranou nezůstala ani razítka, která s pečetěmi spojuje účel užití a vlastně i časová návaznost. Velmi cennou pomůckou je přehled sfragistických sbírek na našem území. Záslužně jsou podány také základní informace k soukromým sbírkám. Pečeti (jejich odličky) a také pečetidla totiž byly a jsou předmětem sběratelské činnosti sfragistických nadšenců a některé z existujících sbírek obsahují mnohé cenné artefakty.

Druhá kapitola se zabývá vývojem sfragistiky v různých vydavatelských okruzích, počínaje papežstvím přes císařství až ke šlechtické a například komunální sfragistice. Zohledněna je rovněž otázka pečetních falz. Nauka o pečetích byla dlouho oborem (tak jako ostatní pomocné vědy historické, snad jen s výjimkou genealogie a heraldiky), který se soustředil pouze na středověký materiál. V posledních letech však rozšiřuje pole své působnosti rovněž do mladších období, což našlo svůj odraz i v Marázově příručce. Jednotlivé pasáže druhé kapitoly mohou působit svým rozsahem nevyrovnaně, nicméně to souvisí, jak autor podotýká, z různým stupněm zpracování dané problematiky (a nutno dodat, což je ovšem zcela přirozené, také z badatelských zájmů autora).

Na knize je třeba vyzdvihnout její snahu o propojení s praktickou činností, tedy popisem a určováním jednotlivých pečetí. Autor vychází ze svých bohatých pedagogických zkušeností na Masarykově univerzitě v Brně, textem se tak linou odkazy na problémy a úskalí, na něž studenti při výuce sfragistiky narážejí. Nedílnou součástí skript jsou obrazové přílohy a s nimi spojené příklady popisů vybraných pečetí. Cenné jsou odkazy na autorem zpracovaný e-learningový program, jenž také představuje výraznou, ba dokonce nutnou součást četby knihy. Užitečný je i připojený slovníček základních sfragistických pojmů, v případě závěrečného soupisu literatury by bylo možná přehlednější a uživatelsky přátelštější členit jednotlivé tituly podle oblastí sfragistiky a nikoliv pouze abecedně.

Pokud jde o obsah, lze provést některá menší doplnění. Při výčtu nejstarších městských pečetí jsou poněkud smíšený roky podávající

první dochovaný otisk a údaje vztahující se k první zmínce o příslušné pečetí. Nejstarší doklad o kadaňské pečetí je třeba o něco posunout asi do roku 1284 (nejnověji podal přehled nejstarší městské sfragistiky Petr Rak, *O pečetích a znaku města Kadaně*, zde s. 93). Ze souběžně vydaných textů lze zmínit rovněž studie Petra Elbela a Andrease Zajice o Kašparu Šlikovi, které antikvují Marázův výklad o falzátorské činnosti této osobnosti. Chyba se bohužel vloudila do jednoho ze vzorových popisů pečetí (č. X, s. 150–151). Popis pečetního pole pečeti přísežných a rychtáře Kutné Hory (z listiny z roku 1308) je třeba doplnit o údaj o dvou kladívkách, která se nacházejí po obou stranách štítu s českým lvem.

Karel Maráz připravil kvalitní příručku určenou především posluchačům pomocných věd historických, její využití ale bude bezesporu širší. Výtku je však třeba vznést k málo pečlivé redakční práci, neboť se v textu hojně vyskytují různé překlepy a stylistická uklouznutí.

TOMÁŠ VELIČKA

Epigraphica & Sepulcralia IV. Fórum epigrafických a sepulkrálních studií, ed. Jiří ROHÁČEK, Artefactum, Praha 2013

571 s., ISBN 978-80-86890-45-6

Čtvrtý svazek sborníku *Epigraphica et Sepulcralia* obsahuje písemné znění referátů, které zazněly na 10. zasedání k problematice sepulkrálních památek *Contra vim mortis non est medicamen in hortis* v listopadu 2011. Vedle konferenčních příspěvků publikace přináší i rubriku zahrnující materiále, recenze a zprávy. Chronologicky je sborník zaměřen zejména na období středověku a raného novověku, v následujících řádkách bude věnována pozornost především textům mediévistickým.

Příspěvek Heleny Balounové se zabývá rodovým pohřebištem Illburků a Kurcpachů z Milíče v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Charváticích, který je proslulý především figurálními náhrobky Viléma staršího z Illburka a jeho ženy Magdaleny z Koldic. Základní evidenci sepulkrálií v tomto kostele provedl nedávno Petr Hrubý (*Šlechtické sepulkrální památky Litoměřicka do počátku 18. století jako historický pramen*, 2010), autorka nicméně zpřesňuje určení některých památek. V následující stati analyzuje